

VÄGEV VÄHK JA TÄITMATU NAINE

Mees ja naine läinud hommiku vara heinamaale, teinud noore lõunani tööd, siis ütelnud naine mehele: «Mine, püüa jõest mõni vähk või kalake, mis sulle kätte juhtub, et leivakõrvast saame.» Mees, ehk küll tööst väsinud, ei tohtinud vastu tõrkuda, sest et püksid naise jalas seisid, nagu lugu mõnikord juhtub.

Jõkke minnes tõmbas ta esimesest urkast ühe labakinda suuruse vähi välja. Oh õnnesaaki! mõtles mees — suuremat vähki ei ole minu silmad veel elupäevil näinud. Aga selsamal silmapilgul tuli temale ehmatas peale, kui vähk selgel inimese keelel paluma hakkas:

«Lase mind, kulla vennike, lahti! Uinusin palaval päeval urkasse kogemata tukkuma, et sinu lignemist varem ei kuulnud, kui näpud juba sõrgadest kinni said. Minu rohkem kui saja-aastane liha, visam kui hundil, ei saaks sulle maitsema. Mis kasu sa minu surmast saaksid? Peale selle olen ma üks kurjal nõiduseväel vähiks moondatud inimesel!»

Mees kostis imestades: «Pai vähivend, ära pane pahaks, kui ma sinu palvet ei tohi kuulda võtta. Mina omalt poolt laseksin sind sedamaid vallali, kui mul tige naine ei oleks, kes mulle liiga teeks, kui tühja käega koju läheksin ja pealegi veel tunnistaksin, et suure vähi olin saanud ja õnnesaagi käest lasknud ära minna.»

«Noh,» — ütles vähk — «viimast ei oleks sul tarvis naisele kuulutada.» Mees kratsis kõrva tagant ja kõneles siis argsel viisil:

«Kui sa, vennike, minu naise kavalust teaksid, kuidas tema minu hinge tagant kõik saladused oskab välja kiskuda, siis räägiksid sa teisiti. Mis ta libeda meelitusega välja ei saa, seda kisub ta tigidusega, nõnda et mul iial võimalik ei ole midagi tema eest varjul pidada.»

Vähk kostis naeratades: «Ma näen, armas külamees, et sa nende seltsiline oled, kes naise pilli järele tantsima peavad, ja kahetsen sind sellepärast kõigest südamest. Aga et paljas kahetsus sulle midagi ei aitaks, tahan ma selle eest hoolt kanda, et sulle minu lahtipäästmise eest andeid toon, miska sa naise tigidust võid lepitada. Ehk ma küll sinu vastu väike näitan, siiski olen ma väe poolt sinust palju vägevam.»

Mees seisis natuke aega kahevahel ja vastas viimaks: «Jah, kui sul niisugune asi võimalik peaks olema, et mul naisega sinu päästmise pärast tüli ei tuleks, päästaksin ma sind silmapilk vallali.»

Vähk küsis: «Missuguseid kalu su naine kõige enam armastab?»

Mees kostis: «Seda ei tea ma isegi, aga minu arvas ei oleks soost midagi lugu pidada, kui mul temale värskeid kalu viia oleks, et ma tühja käega ei peaks tagasi minema.»

Vähk käskis teda kübara jõekaldale maha panna ja hüüdis siis: «Kübar kalu täis!» Kes imedamat ilmas näinud? Mehe kübar oli silmapilk kuhjani kaladega täidetud.

«Sest pisukesest tükist näed sa minu väge,» ütles vähk, — «ja võid nüüd nimetatud sunniga iga päev oma kübara täita. Peaks sulle midagi muud soovimist meelde tulema, siis pead mind asjatalitusele abiks kutsuma; hüüa aga jökke:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

siis olen ma sedamaid sinu kutse järel seal. Siiski kinnitan sulle, et kui sa kaval mees tahad olla, ära kõnele tänast juhtumist oma naisele, mis sulle enam kahju kui kasu tooks.»

Mees lubas nii pikalt kui võimalik saladust naise eest varjul hoida, tänas vähki värskete kalade ja lubamise eest, laskis ta siis jõkke tagasi minna, ja ruttas rõõmsa sammu ja südamega naise poole minema.

Eidekese nägu läks lahkeks mehe rohket kalasaaki nähes, ta rookis kalad viibimata puhtaks, riputas soola peale ja pani nad pajaga tulele. Nii palju paituse ja armastuse sõnu kui täna ei olnud mees kaua aega oma naise suust kuulnud.

«Vaata, kullake, mis hea õnn sul on, kui minu soovimist täidad.» ütles naine, kui ta kalarooga sõi.

Sedaviisi läks neil elu nädalapäevad väga rõõmsalt ja rahulikult edasi, nagu esimestel päevadel pärast pulmi; mees tõi iga päev kübaratäie kalu jõelt, mis mõlemale maitseisid.

Pühapäeva lõunal tõmbas naine esimest korda nina krimpisu ja ütles: «Noh, mis pärgli lugu see on! Kas sa paremat toitu mulle enam ei jõua lauale tuua, kui neid kalaraipeid? Need on mulle läilaks läinud, süda ei taha enam vastu võtta!»

Mees küsis, mis ta siis kalade asemel peaks igatsema, ja naine kostis: «Värske lihaga keedetud leem ja sealihale oleksid mulle kõige enam mokaapärast.»

Mees lubas küll teisel päeval tema himustamist täita, siiski läks tal meel nukraks, kui mõtlema hakkas, kas vähil võimalik peaks olema naise himustust täita.

Teisel päeval päikese tõusu ajal jõe kaldale jõudes, hüüdis ta arglikult:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

Silmapiilk sirutas vähk oma sõrad kaldale ja küsis: «Mis sa tahad, vennike?» Mees kostis: «Mul omalt poolt

ei oleks küll midagi tahtmist, aga minu naisele ei maitse enam värsked kalad, vaid tema igatseb teist toitu?»

Vähk naeratas ja küsis, mis toitu naine peaks igatsema, ja ütles, kui naise himustust oli kuulnud: «Mine koju ja koputa iga hommiku kolm korda väikese sõrmeaga söömalaua külge, käskides: Värske lihaleem ja sealihaleem! Lauale! Siis pead sa soovitud rooga saama; aga ma palun sind, ära lase ennast naise himude sulaseks teha, muidu võiksid sa hiljemini kahetseda, kus kahetsus enam ei aita.»

Mees tegi teisel päeval, kuidas vähk temale oli õpetanud. Nõnda kui kästud, seisis lõunal sunnitud roog lauall. Jälle oli nüüd niisama mahe lugu majas kui esimesel päeval kaladega; naine oli vaga kui tuike, ja püüdis kõik mehele teha, mis ta tema silmast arvas nägevat, et mehele meelepärast võiks olla.

Nädal ei olnud veel täiesti lõppenud, seal tõmbas naisuke ühel lõunal nina jälle krimpisu ja ütles: «Pöörane lugu! Kes pärgel iga päev värsket lihaleent ja sealihaleem süüa? Mul ei ole see võimalik, sest et süda enam ei taha vastu võtta.» Mees küsis alandlikult: «Ütle mulle, armuke, mis sa siis himustaksid?» Naine kostis: «Hanepraadi ja magusat kooki!»

Mehel vajus küll süda natuke püksi, kui jälle jalarabad jõeile pidi kandma, sest ta kartis vähki ühtepuhkuste palumistega vihastada; siiski ei tohtinud ta naise käsku täitmata jätta, muidu oleks tuli hõlpsasti katusele võinud minna. Tüki aega mööda jõekallast edasi ja tagasi käies, hüüdis ta viimaks arglikult:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

Silmapiilk sirutas vähk oma mustad sõrad kaldale ja küsis: «Mis sa tahad, vennike?» Mees kostis: «Mul ei oleks küll omalt poolt midagi tahtmist; aga minu naisele ei maitse enam värske lihaleem ja sealihaleem, vaid tema himustab teist toitu.» Vähk küsis, mis naine pidi

himustama, ja ütles, kui tahtmist oli kuulnud: «Mina koju, sinu naise soovimised peavad sedamaid täidetud saama, ilma et sul sealjuures midagi suuremat tegemist tarvis oleks.»

Kui nüüd teisel päeval lõuna ligemale jõudis, vaatas mees sagedasti argliiku silmaga söömalaaua peale, kas vähi töötus tööks pidi minema? Ja mida kõrgemale päike tõusis, seda madalamale vajus mehe lootus, kui laud ikka veel tühi oli. Kuid vaata imet! Seatud ajal seisid hanepraad ja magusad koogid laual.

Naise õnn oli otsatu suur: «pai» ja «kulla mees» liikusid sagedalt tema keelel kui esimesel päeval pärast pulmi. Õhtul magama heites oli ta meest nii kaua kaisutanud ja meelitanud, kuni mees temale oma lugu vähiga oli rääkinud. «Mis meil nüüd enam viga,» ütles naine — «kui sul niisugune abimees on? Meie tahame paremal viisil hakata elama. Mina põlgan juba ammugi neid talurahva riideid ja sooviksin omale uhkemat emanda ülikonda: mine ja telli mulle emanda riided.»

Nõder mees püüdis küll vastu tõrkuda, üteldes, et tema ei teadvat, kas vähil niisugune asjasünnitus võimalik on, siiski ei andnud naine oma tuju järele, vaid pakitas iga päev nii kaua mehe peale, kuni ta teda jõe peale minema. Et mehel ööl ega päeval kodus enam rahu ei olnud, läks ta ühel hommikul selle mõttega jõe peale: kui vähk minu tahtmist ei jõua täita, siis uputan enese jõkke.

Tükk aega kahevahel mõttes mööda jõekallast edasi ja tagasi käies, võttis ta ometi südant ja hüüdis argse häälega:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

Vähk sirutas silmapilk oma mustad sõrad kaldale ja küsis: «Mis sa tahad, vennike?» — Mees kostis: «Mul ei oleks omalt poolt midagi tahtmist, aga minu naise soovimistel ei ole lõppu, ehk tal küll iga päev hanepraad ja magusad koogid laua peal seisavad, siiski ei lepi tema

enam heade roogadega.» «Mis ta siis tahab?» küsis vähk. Mees kostis: «Uhkeid emanda riideid endiste hilpude asemel!» Vähk naeratas ja ütles: «Mina koju, sinu naise soovimine peab täide minema.» Mees tänas vähki lahke lubamise eest ja hakkas siis kodu poole minema, rõõmus selle üle, et talitus nii hõlpsasti korda oli läinud. Juba õueväravas tuli üks uhkes riides naisterahvas temale vastu, keda ta esimesel silmapilgul ei tundnud, ometigi hiljem omaks emandaks tõusnud naiseks pidi tunnistama. Nüüd oli õnnepõlv neil käes, iga päev hanepraad ja magusad koogid laual ja naisel uhked emanda riided seljas.

Nädala lõpul ütles naine ühel õhtul mehele: «Ma olen lugu igapidi järele mõelnud ja leidnud, et meie elu sedaviisi pikemalt ei või edasi minna. Uhked emanda riided, hanepraad ja magusad koogid, need ei mahu enam talupoja hertsikusse; vähk peab meile ühe mõisa muretsema, kus mina iga päev proua viisil võin elada.»

Mees püüdis küll igapidi vastu tõrkuda, arvates, et vähk säherdust igatsemist pahaks võiks panna, aga naine ei andnud oma kiusutuju järele, vaid piinas meest, kuni ta tema igatsemist pidi täitma.

Raske südamega ja kurbade sammudega läks mees teisel hommikul jõe peale, pidas teel mitu korda kinni ja mõtles, kuidas ehk võimalik oleks sest kiusatusest pääseda. Aga et tal midagi paremat meelde ei tulnud, pidi ta viimaks ometigi vägevast abimeest paluma; ta hüüdis:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

Silmapilk sirutas vähk oma mustad sõrad kaldale ja küsis: «Mis sa tahad, vennike?» Mees kostis: «Mul ei oleks küll omalt poolt midagi tahtmist, aga minu naisel ei ole hea roa ja emanda riitega enam pikemat rahu, vaid ta piinab mind iga päev kui vaenlane, et ma sinu abi otsima tuleksin.» Vähk küsis, kui naise soovimisest

sai kuulnud, mis uudist ta igatseb. Mees rääkis, et naine uhket mõisat ja proua nime igatsevat ja tunnistas viimaks, kuidas ta ühel õhtul naisele oma kokkusaamisest vähiga oli rääkinud.

«Oh, sa vilets loom!» hüüdis vähk. «Nüüd oled sa oma õnne ja rahu lõpetanud! Sinu naise soovimised ei saa sulle enne enam rahu andma, kui teie kõik tänase õnne olete ära kaotanud. Siiski võid sa sel korral rahulisti koju minna: sinu naise tahtmine peab täide minema.»

Kui mees jõelt koju jõudis, arvas ta ennast teelt eksinud olevat, sest et ta oma endist hurtsikut enam ei leidnud ja kõik ümberkaudne koht silmale võõras näitas. Uhke mõisa keset ilusat rohuaeda seisis tema ees, ja kui mees alles kahevahel seistes ise veel ei teadnud, mis ta pidi tegema, tuli üks uhke proua siidriides temale vastu. Häältest tundis mees, et uhke naisterahvas tema laulataid abikaasa oli, kes lahkesti temale ümber kaela kinni hakkas ja ütles: «Nüüd on minu soovimised täidetud; ma tänan sind ja sinu abimeest vähkil!»

Mees ei teadnud, mis ta rõõmu pärast pidi tegema; tal oli nüüd naine, kes teda väga armsaks ja kalliks pidas. Roogade pärast ei olnud neil enam muret, sest kokad iga päev pidid muretsema, mis proua süda himutas. Paremata pidi ei võinud inimesel maa peal kuskil olla.

Aga siiski ei leidnud täitmatu naise süda rahu, vaid ta hakkas paari nädala pärast jälle meest vaevama, et mees teda vägeva vähi abiga kuningaks pidi tõstma. Mees tõrkus vastu, niipalju kui ta jõudis, mis ometigi midagi ei aidanud, sest et naine ööd ja päevad oma kuningahimu tema kõrva laulis ja temale kuskil rahu ei andnud. Küll ähkis ja puhkis vaene mehike, otsis kõrva tagant nõu, ja kui sealt midagi paremat ei leidnud, pidi ta viimaks vähilt abi minema otsima.

Jõeale minnes oli ta enam surnud kui elav; ta katsus mitu korda abimeest hüüda, aga keelel ei olnud paindumist, et sõnu ütelda. Ometigi sai ta aegamööda kogeldes õelda:

«Vähk, vennike, urkast!
Must mees, kõrkjast!»

Silmapiilk sirutas vähk oma mustad sõrad kaldale ja küsis: «Mis sa tahad, vennike?» Mees kostis arglikult: «Mul ei oleks omalt poolt küll midagi tahtmist, aga minu naisele ei taha prouapõlv mõisas enam maitseada.» Vähk küsis: «Mis põlve ta endale siis himustab?» Mees kostis: «Minu naine tahab kuningaks saada.» «Tohool!» hüüdis vähk — «aga et kord sinu võlglane olen, tahan ma sel korral veel naise tahtmist täita. Mine koju, sinu naise soovimine läheb täide.»

Kuidas vähk töötanud, nõnda leidis mees koju tulles oma naise kuningaks tõusnud. Sulaseid, teenreid ja tüdrukuid leiti tosinate kaupa, kes kõik uue kuninga käsud pidid täitma. Jumal tänatud! mõttes mees, nüüd leian ma ükskord rahu, sest naise kõrgem himu on täidetud, pealegi on tal igal sammul nii palju teenijaid, et ta seda tähele ei pane, kui ma kõrvale poen ja pikka vaeva peale väsimust puhkan.

Rohkem kui paar kuud läks naisel kuninga-pidu lahkesti edasi, nõnda et mingi soovimine teda ei tulnud vaevama. Ühel päeval aga laskis ta oma mehe enese ette kutsuda ja ütles: «Mul ei ole pikemat lusti kuningas olla, vaid tahan veel kõrgemale tõusta! Seal pead sina ja peab sinu abimees vähk mind aitama.» Mees küsis: «Mis sa siis veel tahad, kui kuningapõlv sulle ei kõlba?» Naine kostis:

«Ma tahan jumalaks saada!»

Mees kohkus, et tükil ajal sõna omast suust välja ei saanud, siis hakkas ta naist paluma ja kui tema palumised midagi ei aidanud, ütles ta viimaks järsku välja: «Tee, mis sa tahad, aga seda palvet mina vähi ette ei lähe viima.» «Vaata täipungal!» hüüdis naine vihaga — «kas sina tohid minu vastu panna, kes ma sinu laulatatud naine ja pealegi veel kuningas olen! Silmapilk täida minu käsk või ma lasen su elu võtta!»

Mees mõtles: «Surema peame kõik, ükskõik kuidas ma otsa leian, kas kurja naise või vähi läbi; ma tahan käsu täita.» Nõnda mõteldes astus ta julgete sammudega teele; aga mida ligemale jõgi tuli, seda lühemaks läksid mehikesel sammud. Viimset julgust kokku võttes, hüüdis ta:

«Vähk, vennike, urkasti!
Must mees, kõrkjasti!»

Ümberringi oli kõik vaikne, ei tulnud siin vähki ega muud looma rühele silmade ette. Ta hüüdis teist korda — niisama asjata; viimaks veel kolmat korda. Seal sirutas vähk esiteks ühe, siis teise sõra pikkamisi kaldale ja küsis: «Mis sa minust tahad?» Mees ütles: «Mul ei oleks omalt poolt midagi tahtmist, aga minu kuningaks tõusnud naine ei anna mulle kuskil rahu.» «Mis ta siis veel himustab?» küsis vähk. Mees kostis: «Tema tahab jumalaks saada.» Vähk ütles vihaga: «Sealauta mõlemad! Sinu naine on jamps ja sina veel hullem kui jamps, sest et sa tema pilli järele tantsid.»

Mees tundis, kui oleks maapind tema jalgade all põrunud. Silmi laiemale selitades ei näinud ta enam jõge ega vähki; natuke maad eemal seisis üks onnike lagedal. Kui mees sinna jõudis, leidis ta sealauda ja oma naise närakais hilpudes nurgas sõnnikuse pahma peal maas.

Seal pidid nad eluotsani elama ja vanasõna meelde tuletama, mis ütleb: «Suur tükk ajab suu lõhki.»

LEITUD LAPS

Keegi naine leidis pühapäeva hommikul kiriku minnes metsast poisikese, kes ehk kahe aastane võis olla. Laps nuttis kibedasti tühja kõhu pärast, ja ei teadnud midagi sellest rääkida, kust ehk kuidas ta siia metsa oli saanud. Peenikesed riided tema ümber näitasid tummistavat, et poisike ülema rahva soost pärit võis olla.

Naine võttis ta sülle, viis oma koju, andis temale süüa ja läks siis jälle kirikuteele — lootes seal kuulda saada, kus leitud poisikese kodu võis olla. Kui ta aga nüüd sel pühapäeval ega ka hiljemini ümberkaudu kirjutes mahakuulutamise peale kuskilt lapse vanemaid või pärijaid ei leidnud, pidas ta mehega koos nõu poisikest endale kasvandikuks võtta, sest see näitas väga terase vaimuga laps olevat, ja võis sellepärast, kui jumal elu ja tervist kinkis, neile rõõmuks üles kasvada. Neil oli enestel küll juba kuus last, neli poega ja kaks tütar, nõnda et kasvandik seitsmendaks leivarotiks majasse kasvas; aga jumal õnnistas neile põldu ja karja, nii et ihukatet ja peatoitu kõigile sai ja millestki puudu ei leitud.

Kui kasvandik noormehe-ealiseks saanud, ütles ta tühel päeval kasuvanematele: «Ma tänan teid kõige armu ja heategemise eest, aga nüüd on mulle tulnud aeg maailma rändama minna. Ehk leian õnne juhil kuskilt teenistust, mis mulle enam palka annab, kui enda väikesed